

Nr 23

Utlåtande i anledning av motion om ökat minoritetsskydd åt aktieägare i svenskt aktiebolag.

I motionen II: 185 av herr *Sjönell* hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan rörande ökat minoritetsskydd åt aktieägare i svenska aktiebolag».

Motionen

I motionen görs gällande att de regler om minoritetsskydd, som finns i aktiebolagslagen, är klart otillräckliga. Med hänsyn härtill och då ett starkt ökat intresse för förvärv av minoritetsposter av aktier i olika bolag kan noteras, bör enligt motionärens mening minoritetsskyddet ökas väsentligt. Motionären uttalar att minoritetsskyddet främst består i den s. k. frågerätten och i rätten att sätta till minoritetsrevisor.

Sedan motionären härefter framhållit att det i lagen finns en begränsning i fråga om skyldigheten att lämna upplysningar, som begärts av aktieägare, anför motionären.

Det händer därför icke sällan att minoriteten i ett aktiebolag utsätts för s. k. utsvältning. Majoriteten har stora möjligheter att förhindra att någon vinst över huvud taget uppstår. Möjligheterna för minoriteten att få vetskap om och del av den verkliga delen av vinsten, som faller på minoritetsägarens aktiepost, är ringa. Majoriteten har möjlighet att genom avskrivningar och nedsättningar av tillgångarnas bokföringsvärde skapa dolda reserver utan att minoriteten har någon praktisk möjlighet att motsätta sig detta.

Om en minoritet av aktieägare under lång tid icke erhåller utdelning på sina aktier finner den sig ofta nödsakad att sälja aktierna till underpris till majoritetsgruppen. Detta är fall, som icke så sällan förekommer och som med ett sammanfattande begrepp benämnes utsvältning.

Med hänsyn till den stora allmänhetens ökade intresse av att förvärva aktier, vilka självfallet oftast blir minoritetsposter, bör därför en utbyggnad av minoritetsskyddet ske för att förebygga maktövertagande från majoritetens sida gentemot minoritetsaktieägarna bl. a. vid värdering och inlösen av dessas aktier. F. n. har minoritetsaktieägaren endast i några få fall möjligheter att få sina aktier tvångsinlösta.

I aktiebolagslagen kan sådana bestämmelser intagas att vid missbud vid inlösen av minoritetsaktier minoritetsaktieägaren/minoritetsaktieägarna får rätt att hänvända sig till domstol för att få en objektiv värdering, vilken måste följas. Det är

också tänkbart att minoritetsgruppen finge rätt att efter det pris, som majoritetsgruppen bjudit, få inlösa aktier av majoritetsgruppen. Säkerligen skulle sådana bestämmelser kunna hindra åtskilligt missbruk och framför allt sätta stopp för den s. k. utsvältningen.

Minoritetsskyddet i aktiebolagslagen

En av huvudpunkterna inom aktiebolagsrätten är att åstadkomma ett effektivt skydd för aktieägare, som befinner sig i minoritetsställning inom bolaget. Vår nuvarande aktiebolagslag (ABL), som antogs 1944 och trädde i kraft den 1 januari 1948, innehåller åtskilliga regler som är avsedda att tillgodose minoritetsskyddet. I viss mån kan så gott som samtliga regler i lagen ses som uttryck för lagstiftarnas vilja att skydda en minoritet. Det finns emellertid en rad regler, som är speciellt utformade med tanke på den situationen, att en majoritet står i motsatsförhållande till en minoritet. En kortfattad redogörelse för vissa av dessa regler skall lämnas i det följande.

Minoritetsrevisor

Enligt 109 § ABL kan förslag väckas på bolagsstämma att hos länsstyrelsen påkalla utseende av en revisor, som antingen skall medverka vid den vanliga revisionen eller granska viss åtgärd eller vissa räkenskaper. Även om förslaget inte får majoritet skall hemställan till länsstyrelsen göras under förutsättning att detta biträds av aktieägare som representerar minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Revisor som utsetts enligt denna paragraf brukar kallas *minoritetsrevisor*.

Frågerätten

Motionären berör reglerna om den s. k. frågerätten. Styrelsen och verkställande direktören är enligt 127 § ABL pliktig att på bolagsstämma, där årsredovisningen framlägges, på begäran av aktieägarna meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden som kan inverka på bedömandet av värdet av bolagets tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolagets angelägenheter. Då andra ärenden behandlas av bolagsstämma, skall erforderliga upplysningar lämnas om dessa ärenden.

Såsom motionären antyder finns det en väsentlig begränsning i rätten för en aktieägare att få de upplysningar han begär. Dessa skall nämligen kunna lämnas utan förfång för bolaget.

Om det för lämnande av begärda upplysningar erfordras uppgifter, som inte är tillgängliga på stämman, skall upplysningarna inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna. Vidare skall upplysningarna överlämnas till aktieägare, som framställt begäran om dem.

Om styrelsen finner att begärda upplysningar icke kan lämnas på stämman utan

förfång för bolaget, skall upplysningarna i stället lämnas till bolagets revisorer inom två veckor. Dessa skall till styrelsen avge skriftligt yttrande, huruvida de fått de begärda upplysningarna och om dessa enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest ge anledning till erinran. Revisorernas yttrande skall hållas tillgängligt för aktieägarna och översändas i avskrift till aktieägare, som framställt begäran om upplysningen.

Utsvältning

I motionen tas även upp frågan om s. k. *utsvältning*, som innebär att majoriteten i ett bolag brukar sin makt till att inte dela ut intjänad vinst i syfte att svälta ut minoriteten och förmå den att sälja sina aktier för ett lågt pris till majoriteten. För att hindra utsvältning finns regler i 75 § ABL, enligt vilka aktieägare, som representerar en tiondel av aktiekapitalet, har rätt att begära vinstutdelning. Denna rätt saknar dock större praktisk betydelse med hänsyn till möjligheterna att inom ramen för gällande bokföringsregler begränsa eller omintetgöra den bokföringsmässiga vinsten.

Inlösen av aktier

I ett fåtal situationer kan minoriteten i ett bolag begära att bli utlöst ur bolaget av majoriteten. Detta gäller bl. a. då en aktieklass med majoritetsbeslut eftergivit sin rätt vid ändring av bolagsordningen och då någon blivit överröstad vid beslut om fusion. I ett fall, nämligen då ett moderbolag äger mer än 9/10 av aktierna i ett dotterbolag, kan minoriteten lösas ut med tvång.

Ersättning för aktie som löses in skall bestämmas så att den motsvarar »aktiens verkliga värde». Ersättningen bestämmas av skiljemän eller, om part är missnöjd med skiljemännens beslut, av domstol. Möjligheten att få domstolsprövning finns dock inte om annat är stadgat i bolagsordningen och det inte är fråga om tvångsinlösen.

Aktiebolagsutredningen

År 1960 tillkallade chefen för justitiedepartementet efter Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredningsman för att deltaga i en samnordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen samt att följa i övriga nordiska länder pågående utredningsarbete på området. Utredningsarbetet syftade till att utjämna vissa olikheter mellan de nordiska aktiebolagslagarna. Någon samlad översyn av aktiebolagsrätten var inte avsedd.

Såväl före som efter 1960 har inom Nordiska rådet dryftats frågan om likartad nordisk aktiebolagslagstiftning. Likaledes har frågan behandlats vid överläggningar mellan den svenske utredningsmannen och utredningsmän på aktiebolagsrättens område från Danmark, Finland och Norge. Vid ett nordiskt justitieministermöte i Reykjavik i september 1962 beslöt justitieministrarna att förorda att det pågående utredningsarbetet utvidgades till att omfatta utarbetandet av ett förslag till en enhetlig nordisk lagstiftning om aktiebolag.

I tilläggsdirektiv i november 1962 uppdrogs det utvidgade utredningsarbetet åt den år 1960 tillkallade utredningsmannen. Därvid anfördes bl. a. följande (riksdagsberättelsen 1963: IJU 31).

Med hänsyn till att utredningsuppdraget blir av mycket större omfattning och av större betydelse för näringslivet, blir det nödvändigt att utredningen sker i nära kontakt med näringslivet och att särskild sakkunskap därifrån tillföres utredningen. Detta synes lämpligen böra ske i den formen att särskilda sakkunniga utses att på kallelse av utredningsmannen överlägga med denne och i övrigt biträda vid utredningen.

Såsom har framhållits vid Nordiska rådets handläggning av denna fråga har grundlaget för diskussionerna om en ensartad nordisk associationsrättslig lagstiftning ändrats genom de europeiska integrationssträvandena. Vid utarbetande av en ny lagstiftning på detta rättsområde bör nämligen hänsyn tagas till de problem av ekonomisk och handelspolitisk art, som är en följd av tillkomsten av den gemensamma marknaden. Härvid tangerar utredningsarbetet det uppdrag som lämnats åt etableringsutredningen och arbetet bör därför bedrivas i samråd med denna utredning. Kontakt bör även hållas med det utredningsarbete som i övrigt pågår rörande integrationsfrågorna.

I den mån utredningsarbetet kommer att beröra frågor, som äger samband med förpliktelsen att föra handelsböcker, bör utredningen samråda med de för översyn av bokföringslagen tillkallade sakkunniga.

De konsekvenser på skatteområdet, vartill den nu förordade utredningens förslag kan ge anledning, bör uppmärksammas. Det bör emellertid icke ankomma på utredningen att framlägga preciserade förslag i skattefrågorna, utan dessa torde få upptagas till närmare behandling i annat sammanhang.

Utskottet

Den nuvarande aktiebolagslagen innehåller åtskilliga regler, som har till syfte att åstadkomma ett effektivt skydd för aktieägare som befinner sig i minoritetsställning inom bolaget. I förevarande motion framhålls emellertid att dessa bestämmelser är otillräckliga. Motionären yrkar därför att riksdagen skall anhålla om utredning av frågan rörande ökat minoritetsskydd åt aktieägare i svenska aktiebolag.

År 1960 tillkallades efter Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredningsman för att delta i ett på nordisk basis bedrivet utredningsarbete som syftade till att utjämna vissa olikheter mellan de nordiska aktiebolagslagarna. År 1962 utvidgades utredningsuppdraget till att omfatta utarbetandet av förslag till en enhetlig nordisk lagstiftning om aktiebolag. I samband därmed knöts till utredningen särskilda sakkunniga bl. a. från näringslivet.

Som ett resultat av det nordiska samarbetet har nyligen i Danmark och Finland lagts fram förslag till nya lagar om aktiebolag. Enligt vad utskottet inhämtat kommer den svenska utredningen — aktiebolagsutredningen — inom kort att lägga fram ett motsvarande förslag, vari självfallet även den viktiga frågan om minoritetsskyddet kommer att behandlas.

Med hänsyn till det anförda är någon åtgärd i anledning av motionen inte påkallad.

Utskottet hemställer,

att motionen II: 185 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 april 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), Hjorth (s), Schött (m), Sörenson (fp)*, fru Elvy Olsson (cp)* och fru Lilly Ohlsson (s)*;

från andra kammaren: fru Löfqvist (s)*, herrar Hansson i Piteå (s)*, Johansson i Växjö (cp), fru Bergander (s)*, herr Polstam (cp), fru Anér (fp) och herr Fridolfsson i Stockholm (m)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.